

Helsingin yliopiston Tieteentekijät ry:n hallituksen puheenjohtaja Tommi Kokkonen ja Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan puheenjohtaja Laura Wathén: Puhe yliopiston lukuvuoden avajaisissa 2.9.2019

Laura Wathén:

Arvoisa presidentti, arvoisa kansleri, arvoisa rehtori ja vararehtorit, hyvät yliopistolaiset ja muut vieraat.

Näin ylioppilaskunnan hallituksen puheenjohtajana minulle on ilo puhua teille juuri tämän rakennuksen lavalla. Vanha ylioppilastalo täyttää ensi vuonna 150 vuotta ja sen seinät ovat nähneet opiskelijasukupolven jos toisenkin. Näiden seinien sisällä on vuosien saatossa käyty poliittista debattia, juhlistettu, suunniteltu vallankumousta, ystävästytytty, opittu, rakastuttu ja unelmoitu paremmasta huomista. Tämä rakennus ja muut yliopistolaisille merkitykselliset tilat luovat ihmisille paikkoja kohdata kasvotusten ja aidosti. Tilat myös mahdollistavat meille yliopistolaisille paikkoja opiskella, tehdä tiedettä ja käydä keskusteluja meille ja yhteiskunnalle merkityksellisistä aiheista.

Väitän, että paikkaan sidottu muistijälki on erityisen vahva. Tänään minä ja Tommi pääsemme tällä meidän yliopistoa ja yliopistoyhteisöä koskevalla dialogilla luomaan teille muistijäljen meille merkityksellisistä asioista.

Tommi Kokkonen:

Me olemme yliopisto. Olen opiskeluaika mukaan lukien ollut yliopistolainen nyt noin 13 vuotta. Pari vuotta sitten havahtuin kuitenkin siihen, että jokin oli muuttunut. Seikkailin yliopiston ja yksikköni uusituilla internet-sivuilla ja kummastelin stailattuja fontteja ja kuvituskuvia, mutten löytänyt tarvitsemaani informaatiota. Samankaltaisen huomion teki selvityksen organisaatiouudistuksesta tehnyt Sue Scott. Hakusanat Helsingin yliopisto ja sosiologia tuottivat Sue Scottille osuman Sue Scottista ja hänen tekemästään selvityksestä. Internet-sivut voivat sinänsä olla toissijainen ja pintapuolinen muutos, mutta tämä anekdootti kertoo havahtumisesta siihen, kuinka yliopiston asema yhteiskunnassa on muuttumassa. Yliopiston pitää nykyään viestiä erinomaisuudestaan ja tärkeydestään: Mainostaa kuinka relevanttia tutkimuksensa, kuinka mahtavia opinto-ohjelmansa. Tutkimus ei kuitenkaan ole internet-sivut. Sen relevanssi ei synny kuvituskuvilla tai stilisoiduilla teksteillä.

Yliopisto kysyy strategiassaan: miten kurkotamme huipulle? Vastikään uutisoitiin myös Helsingin yliopiston yltäneen jälleen sadan parhaan joukkoon Shanghai-rankingissa. On kuitenkin kysyttävä ketä nämä yliopisto-rankingit palvelevat ja mitä ne kertovat yliopistojen tekemän työn laadusta. Yliopistojen keskeisiä tehtäviä ovat laadukas tutkimus ja opetus. On kyseenalaista mitä erilaiset rankingit kertovat näistä. Niitä ei ensisijaisesti ole luotu tutkimuksen laadun arviointiin, eivätkä erilaiset sitaatio- tai mainemittarit siihen oikeastaan soveltuisikaan. Päinvastoin; niillä on todettu olevan monenlaisia kielteisiä vaikutuksia tieteen tekemiseen.

Laadukas sanana edellyttää kriteereitä, mutta ei vertailua – huippu taas edellyttää vertailua muihin. Tutkimuksen laadun arvioivat viime kädessä tieteenalayhteisöt, eivät konsultit, talouslehdet tai markkinointiosastot. Laadukas tutkimus ei synny organisaatiouudistuksilla tai sloganeilla. Anekdoottini Internet-sivuista panee kysymään, korostuuko uudistuksissa toisinaan se, miltä asiat näyttävät sen sijaan, että keskiössä olisivat käyttäjät ja tekijät. Esimerkiksi työtilojen uudistamisessa olisi lähdeittäviä niistä reunaehdoista, joita tutkimus ja opetus – työn tekijöiden

tarpeet ja toiveet – asettavat. Ei voi olla niin, että meidän on vain sopeuduttava johonkin, jonka joku ylhäältä on katsonut meille sopivaksi. Ilokseni on kuitenkin todettava, että meille uskoakseni on syntynyt keskusteluyhteys nykyisen, uudehkon johdon kanssa, ja asioita voidaan tehdä yhdessä toisiamme kuunnellen.

LW:

Olen Tommin kanssa samaa mieltä siitä, että rehtoraatti on erityisen kuuntelevaa ja opiskelijoista kiinnostunutta sorttia. Erityisesti kevään vaalien aikaan minusta tuntui, että olemme yhtä mieltä siitä, millaista korkeakoulupolitiikkaa tarvitsemme. Helsingin yliopiston #siksitiiede-eduskuntavaalikampanjan pinssit olivat opiskelijoiden keskuudessa menestys ja olen nähnyt niitä vielä tänäkin syksynä opiskelijoiden repuissa.

#siksitiiede -kampanjalla viestimme päättäjille, mikä merkitys tieteellä ja tutkimuspohjaisella opetuksella on yhteiskunnan hyvinvoinnille ja maapallon tulevaisuudelle. Me yliopistoyhteisön jäsenet tiedämme, että tuo merkitys on korvaamaton. Syksyn budjettiriihessä selviää, onko viesti välittynyt myös maan hallitukselle. Yliopiston toiminnan perusedellytysten turvaamisen lisäksi yhteinen ponnistuksemme tänä syksynä on luoda yliopistollemme jaettu visio tulevaisuudesta. Unelma, jonka eteen työskennellä päivittäin.

Ylioppilaskunnalle on tärkeää, että yliopiston strategiassa näkyy yliopistolaisten osallisuuden merkitys. Myös meidän opiskelijoiden osallistuminen yliopiston päätöksentekoon on äärimmäisen arvokasta – olemmehan opiskelijuuden asiantuntijoita. Pystymme tarjoamaan näkökulmia, jotka yhdistettynä muiden yliopistolaisten näkökulmiin tuottavat meille parempaa ymmärrystä yhteisistä vahvuuksista ja haasteistamme. Tahdomme kantaa kortemme kekoon yliopiston kehittämiseksi, samanarvoisina kuin muutkin yliopistoyhteisön jäsenet. Tästä syystä ehdotan, että kehitämme lähivuosina Helsingin yliopistosta yliopistodemokratian malliesimerkin ja otamme hallinnossa käyttöömme tasakolmikannan.

Ylioppilaskunnalle on tärkeää, että yliopistolaisten yhteisöllisyyden merkitys näkyy strategiassa vahvasti. Yhteisöllisyys luo innostavaa ja kannustavaa työskentely- ja opiskelukulttuuria. Se tuo meidät yhteen saamaan oivalluksia ja puolustamaan niitä arvoja, joita yliopisto yhteiskunnassa edustaa: sivistystä, kriittisyyttä ja pyrkimystä totuuteen. Kokemus yhteisestä tiedeyhteisöstä alkaa jo fuksivuonna. Se edistää myös sitä, että osa meistä opiskelijoista lähtee tekemään akateemista uraa.

TK:

Yliopisto ei ole mikä tahansa työpaikka vaan se on monella tapaa poikkeuksellinen. Uskallan sanoa, että ihmiset ovat poikkeuksellisen motivoituneita, osaavia ja sitoutuneita. Tämä kuvastuu myös siinä, että tätä työtä tehdään poikkeuksellisissa työsuhteissa tai ilman työsuhdetta apurahalla. Hiljattain julkaistun nuorten tutkijoiden kyselymme paljasti, että työ yliopistossa on monelle aloittelevalle tieteenekijälle unelma, joka toisinaan tuntuu saavuttamattomalta. Epävarmuus urasta, työsuhteesta ja toimeentulosta varjostaa näiden motivoituneiden väitöskirjatutkijoiden ja hiljattain väitelleiden työtä. Työsopimus tai apuraha on usein vain vuodeksi kerrallaan ja ennen väittelyä tällaisia pätkiä ehtii kertyä monia. Jopa kolmanneksella väliin mahtuu työttömyyspätkiä, joiden aikana tutkimustyö on – ainakin virallisesti – keskeytynyt. Toisinaan apurahatutkijoiden näkökulmasta yliopistoissa on kahden kerroksen väkeä: Niitä, joilla on työsuhde ja siihen kuuluvat oikeudet ja mahdollisuudet esimerkiksi kaikkiin tutkimuksen kannalta keskeisiin fasiliteetteihin, ja niitä, joilla välttämättä ei ole.

Euroopan unionin tutkijoiden peruskirja korostaa, että tutkijantyön oltava ammattimaista alusta asti. Johtopäätöksemme oli, ettei tämä kaikilta osin toteudu. Helsingin yliopiston tutkijakoulut ovat toimineet hyvin rahoituksen ja ammattimaisuuden vahvistamisessa, mutta työtä riittää silti. Tutkimuksen laatu riippuu siihen käytetyistä resursseista. Tärkeimmät resurssit ovat raha ja aika. Noin 60 % opetus- ja tutkimushenkilöstöstä työskentelee edelleen määräaikaissa työsuhteissa. Tutkimusrahoituksen pirstaleisuus ja lyhytjänteisyys on selkeä tutkimuksen laatuun heikentävästi vaikuttava tekijä. Tutkimusrahoituksen hakeminen vie aikaa tutkimukselta, ja pätkärahoitus aiheuttaa keskeytyksiä tutkimusprojekteihin. Lisäksi pätkärahoituksen aiheuttama epävarmuus aiheuttaa ongelmia työssä jaksamisessa – etenkin nuorilla tutkijoilla. Stressin kokemukset ovat jäsenistössämme lisääntyneet viime vuosina.

LW:

Opiskelijana moniin näistä tunteista on helppo samastua, sillä epävarmuus esimerkiksi pärjäämisestä, arvosanoista, ilmastosta tai tulevaisuudesta aiheuttaa stressiä ja sitä kautta koettelee monien opiskelijoiden jaksamista. Tämä on minulle itselleni henkilökohtaisesti tärkeä aihe.

Nosta käsi ylös, jos sinä tai joku lähimmäisesi on kärsinyt esimerkiksi uupumuksesta, masennuksesta tai unettomuudesta. Kouluterveyskyselyn mukaan joka kolmas lukiolaisista kokee hukkuvansa koulutyöhön muutaman kerran viikossa. Korkeakouluopiskelijoiden terveyskyselyn mukaan 30 % kärsii mielenterveyden oireilusta. Polku toiselta asteelta korkeakouluihin ei saa olla stressintäyteinen tuskien taival – eikä se saisi missään nimessä jatkua yliopistossa.

Yksi iso tekijä opiskelijoiden jaksamisongelmien syntyyn on jatkuva huoli toimeentulon riittämättömyydestä. Kyllä kirpaisi, kun vaalikenttien lupauksista huolimatta opintorahaa ei vielä kukaan koroteta. Opiskelijat ovat edelleen ainoa ryhmä, jonka täytyy velkaantua kattaakseen perustoimeentulonsa, eli ostamaan makaroninsa ja soijarouheensa lainarahalla.

Ylioppilaskunnan toive on, että yliopisto tukee opiskelijoita muun muassa satsaamalla opintojen ohjaukseen, lisäämällä joustavia opetusmuotoja ja tarjoamalla opintopsykologien apua. Toivon, että yliopisto pitää osaltaan huolta siitä, ettei yksikään opiskelija jää heitteille. Ja jos ja kun yliopistoille on nyt tiedossa lisärahoitusta, toivon että osa siitä laitetaan juuri tähän – opiskelijoiden tukemiseen ja opetuksen kehittämiseen.

TK:

Myös laadukas opetus edellyttää kunnollisia resursseja – asia, joka tuntuu valtiovarainministeriltä unohtuneen. Aloituspaiikkojen lisääminen ja elinikäisen oppimisen vastuun säilyttäminen yliopistoille vaativat lisäresursseja, mutta tämä ei budjettiehdotuksessa näy. Yliopistolla on laadukkaaseen opetukseen kuitenkin panostettu kasvavissa määrin. Opettajien akatemia ja yliopistopedagoginen koulutus kertovat opetuksen yleisestä arvonnoususta. Opetuksen tutkijalle tämä on tietenkin mieluinen kehitys. Kehitettävääkin on. Opetuksen kautta tapahtuvaan akateemiseen meritoitumiseen ei ole selkeitä kriteereitä. Esimerkiksi rekrytoinnissa hakijan opetus- ja ohjaukokemus ovat lähes arvottomia englanninkielisen julkaisemisen rinnalla.

LW:

Yliopiston päätöksenteon lisäksi yliopistolaisia on kuunneltava myös yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Tutkimus, jota yliopistossa tehdään, on avainasemassa esimerkiksi

ilmastonmuutoksen torjunnassa ja tasa-arvoisemman yhteiskunnan luomisessa. Koulutus, jota yliopisto tarjoaa, tekee meistä opiskelijoista maailman muuttajia.

Maailman muuttajia meistä tekee parhaimmillaan myös se toiminta, jota teemme luentosalien ulkopuolella. Opiskelijoiden opiskeluaikainen toiminta esimerkiksi kansalaisjärjestöissä ja startupien synnyttäjinä opettaa meille valtavasti taitoja, joita tarvitaan niin työelämässä kuin elämässä yleensäkin. Siksi ylioppilaskunta on kuluvana vuonna aloittanut yliopiston kanssa keskustelun siitä, miten tätä aktiivista kansalaistoimintaa voisi lukea osaksi tutkintoa.

Teemme yhteistyötä yliopiston kanssa myös luomalla täysin uutta kurssia, josta tulee tulevaisuudessa osa jokaista koulutusohjelmaa. Kurssi on kestävyyskurssi, ja se antaa opiskelijalle tietotaitoja globaalien ympäristöongelmien ratkaisemiseen. Ympäristötietoisuus näkyy yliopiston toiminnassa myös yliopistolaisten tekemien lentomatkojen aiheuttamien hiilidioksidipäästöjen kompensointina. Olemme ylpeitä yliopistostamme, joka toimii jälleen kerran yhteiskunnan edelläkävijänä.

Olen sukuni ensimmäinen yliopisto-opiskelija ja ensimmäinen vuosi yliopistolla tuntui siltä, kuin olisin astunut uuteen maailmaan. Vaikka luentosaleissa istuminen ja Kaisa-kirjastossa pänttäminen hieman tasoitti uutuudenviehätystä, olen edelleen samaa mieltä kuin muutama vuosi takaperin: tiedeyhteisössä on suurta voimaa vaikuttaa ympäröivään yhteiskuntaan ja koko maailmaan. Meidän yliopistolaisten tulee olla kunnianhimoisia ja tukea toinen toisiamme ennakkoluulottoman ajattelun ja tulevaisuuden ratkaisujen mahdollistamiseksi.

TK:

Yliopistolaiset ovat sitoutuneita työhönsä, ja kaiken toiminnan pitäisi tähdätä heidän työnsä tukemiseen. Siksi päätöksenteossa ja johtamisessa on kuunneltava yliopistolaisia–niin työntekijöitä kuin opiskelijoitakin–he ovat oman työnsä ja toimintansa asiantuntijoita.

Toivon, että kaikki muistaisivat myös tukea toinen toisiaan sekä ottaa heidät huomioon sellaisina kuin he ovat. Nauttikaamme kaikki alkavasta lukuvuodesta. Hyvää lukuvuoden alkua kaikille!